

Kremlin

Amalrik

Monument

*In mij is er een eind, in mij is er een begin.
Slechts weinig heb ik volbracht!
Maar toch ben ik een sterke schakel:
Dit geluk is mij gegeven.*

*In een nieuw, groot Rusland
Zal een beeld van mij verrijzen,
Een beeld met twee gelaten
Op het kruispunt van twee wegen,
Waar tijd is, wind en zand...*

Wladislaw Chodasjewitsj

Het poëtisch oeuvre van deze Russische dichter (1886-1939), die in 1922 de Sowjet-Unie verliet, heeft veelal een filosofische achtergrond. De dichter ziet ieder individu als een waardevolle schakel tussen verleden en toekomst, ondanks de vergankelijkheid – tijd, wind en zand – van ieder bestaan. Bovenstaand gedicht werd voor Humanist uit het Russisch vertaald door P. Krug.

De lezer zal zich herinneren, dat wij in „Humanist” van 1 juli een protest-brief van het Hoofdbestuur van het Verbond aan de Opperste Sovjet van de U.S.S.R. publiceerden. Dat protest was gericht tegen het feit dat de schrijver en historicus A. Amalrik na het verstrijken van zijn straftijd niet op vrije voeten werd gesteld. Een kopie van die brief stuurden wij ter kennisneming aan de heer Amalrik. Wij deden dat per „gewone” brief. Een onzer leden schreef Amalrik voor de zekerheid aangetekend, maar daarmee vestigde hij uiteraard de aandacht van de Russische Autoriteiten op zijn brief. Gevolg: de brief kwam terug, met de aantekening „Retour, adres onbekend”. De conclusie is duidelijk: men onthoudt Amalrik zo mogelijk alle buitenlandse post.

Verbazingwekkend is ook déze aanslag

op de vrijheid niet. Deze is een gevolg van een van de wijsgerige uitgangspunten van het Communisme en dat weer leidt, althans kan leiden tot de stelling: het doel – het rijk van de vrijheid – heiligt de middelen. Maar de mens als vrijheid-in-wording zal zich óók in Rusland de fundamentele bestaansgrond nooit laten ontnemen. De zin van het leven zou dan immers verdwijnen. Amalrik, Solzjenitsyn, Sacharow, Boekovski, Griorenko, Soeperfin, Rostropovitch, Maximow en duizenden anderen verkoken vervolging, gevangenis of „psychiatrische kliniek” boven verraad aan zichzelf.

Het voortgaan met protesteren gezamenlijk en individueel bij de Russische Autoriteiten is in dit verband *uiterst zinvol*.

Ten eerste ontvangen de vervolgd en de

In de marge

onontbeerlijke morele steun. Wie ooit geïsoleerd gevangen heeft gezeten weet wat een wilsinspanning nodig is, om staande te blijven.

Ten tweede is de Russische overheid in verband met de Europese ontspanningspolitiek zeer gevoelig voor onze reacties. Hetgeen tot matiging leidt. Op grond hiervan loopt Sacharow nu nog vrij rond.

Ten derde is een zinvolle samenleving van west- en oost-Europa slechts mogelijk wanneer oost-Europa en met name Rusland niet verstart. (Voor west-Europa geldt dit trouwens evenzeer, maar in een ander vlak.)

Overigens moeten wij ons in west-Europa bij dit alles wel steeds hoeden voor iedere vorm van zelfvoldaanheid. Daartoe geeft de geschiedenis van Europa al heel weinig aanleiding.

Fiege

Hoofdbestuur

Er was op 21 september weer alle aanleiding om het uitgeven van verklaringen te overwegen: schrijvers in Rusland in het nauw; de tragiek van Allende in Chili. Het hoofdbestuur heeft ervan afgezien ook duiten in die zakjes te gaan doen.

De ledenwerfactie begint weer. Op 1 oktober. De vraag om adressen aan alle leden was al uit. We hopen dat er veel op binnenkomt. We hebben alle wervingsmateriaal nog eens bekeken. Het ziet er goed uit. *Laten er evenveel nieuwe leden uit de actie voortkomen als vorig jaar. Verstrekt ons adressen!*

De vraag kwam op naar de hoogte van de bijdrage voor sympathisanten. Deze moet gelijk zijn aan de minimum contributie f 35.—. Maar als de gemeenschappen aanleiding zien voor leden uitzonderingen te maken én het verschil bij willen passen, dan is daar geen bezwaar tegen. De reden hierachter is natuurlijk: alles is zó duur, dat we ons geen goedkoop sympathisantschap als uitwijkmogelijkheid voor een lidmaatschap kunnen veroorloven. Bovendien moet het minimum zo hoog liggen dat we niet op dat lidmaat- of sympathisantschap kunnen verliezen.

Er is een vernieuwde bestuurlijke opzet uitgedacht in verband met de uitbreiding van de zendtijd. Het belangrijkste is dat er een grotere Radio en TV commissie gaat functioneren dan voorheen. Meer deskundigen erin, want als het nu eens uit de hand zou gaan lopen dan kan de strop – ook financieel – groot worden. Een van de eerste taken is om met de regeringscommissaris voor de omroep de financiën voor onze uitzendingen vast te stellen, en een andere om

de personele opzet te voltooien. Dit alles gaat proefdraaien tot februari; Spigt en Postma zitten erin vanuit het hoofdbestuur.

Uitenbogaard, de Centraal geestelijk Raadsman bij de Inrichtingen van Justitie was aanwezig voor het onderwerp gewetensbezwaren militaire dienst. Uitenbogaard heeft – als daartoe aangewezen raadsman – menig bezwaarde bijgestaan. Ter sprake kwam op welke punten de wet veranderd zou moeten worden. Dit gaat nu, onder andere voor het Humanistisch Perspectief, kort geformuleerd worden.

Hierboven werd Uitenbogaard aangeduid als centraal geestelijk raadsman bij de inrichtingen van justitie. Strikt genomen was hij op 21 september nog waarnemend centraal raadsman. Maar zijn benoeming door de kroon is inmiddels afgekomen.

Hartelijk gefeliciteerd, Carel Uitenbogaard. We wensen je veel genoegdoening in dit werk dat je reeds zo goed kent.

Op 29 september is de Verbondsraad bijeen geweest. Het was een matig bezette vergadering, waarin onder andere de ledenwerfactie gepresenteerd werd, alsook de relatie met Humanitas waar ik onlangs over schreef.

Wat de ledenwerfactie betreft werd nog eens onderstreept dat je niet waarschijnlijk nóg eens het geld voor zo’n actie zo maar krijgt. Dus, Verbondsraad, Gemeenschappen, Leden, *laten we een paar maanden ons best doen!* De Verbondsraad stelde zich hierachter.

Als nasleep van het congres werd nog gesproken over de procedure voor de verkiezing van een hoofdbestuur. Zo

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sektaris

maar lijsten van namen (met toelichtingen) opstellen en een congres daaruit laten kiezen, dat bleek onhoudbaar. De meesten wilden ook niet terug naar wat vele jaren lang het gebruik is geweest: het hoofdbestuur raadpleegt wel buiten eigen kring maar niet opvallend, en komt met een voorstel. Vorig jaar zijn we begonnen met het uitdrukkelijk raadplegen van de gemeenschappen. Dat wil men graag voortgezet zien. Konden de gemeenschappen vroeger ‘tegenkandidaten’ stellen, deze gewijzigde procedure kan, eventueel, uitlopen op een lijst met meer kandidaten dan er plaatsen zijn. Per persoon moet dan vermeld worden door wie hij of zij gecandidateerd is, en dan moet er (evenals vroeger bij tegencandidaten) gestemd worden. Zaak terugverwezen naar het hoofdbestuur.

Driebergen 1 oktober 1973

N.B.: Men zal bemerken, dat er een advertentie verschijnt voor het werven van personeel voor het Centraal Bureau. Het zal duidelijk zijn dat het hier – na alles wat er op het congres en overigens over de omvang van het Centraal Bureau gezegd is – niet gaat om uitbreiding, maar om vacature(s) die nodig vervuld moeten worden.

Problemen van het moderne humanisme

In de verscheidenheid van humanistische gedachten van Epictetus tot Spinoza, van Goethe tot Julian Huxly, valt het niet moeilijk één rode lijn te ontdekken. Deze lijn verbindt het klassieke humanisme met dat van Renaissance, Verlichting en twintigste eeuw. Het zijn de ideeën van de vrije persoonlijkheid en van een maatschappij, waarin geestelijke vrijheid en sociale gerechtigheid tot optimale ontplooiing kunnen komen.

P. Krug

In sommige perioden ligt de nadruk meer op strijd tegen dogma en autoriteit, in onze eeuw hebben de idee van de sociale rechtvaardigheid en de bezinning op humanistische waarden in een getechnificeerde maatschappij vooral duidelijker reliëf gekregen. Ondanks verscheidenheid binnen het humanisme heeft het ondogmatisch denken steeds centraal gestaan. De humanistische gedachte vertoont ondanks nuances verschillen een duidelijke continuïteit. Dit neemt niet weg, dat de humanistische beweging zich steeds genoopt ziet tot heroriëntatie in een snel veranderende maatschappij. De grondideeën van het humanisme blijven in grote lijnen dezelfde, de vraagstukken, waartegenover men zich geplaatst ziet, worden complexer. Ik zal dit aan de hand van enkele voorbeelden toelichten.

Eén van de wezenlijke kenmerken van het moderne humanisme is de idee van de gelijkwaardigheid van alle mensen, die zowel in de Franse revolutie (*déclaration des droits de l'homme et du citoyen*) als in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties gestalte kreeg.

„Gelijke kansen voor iedereen” is een onbetwist beginsel voor iedere humanist, ook wanneer hij in politieke kwesties tot een bepaalde stellingname komt. Maar meer en meer dringt het inzicht door, dat men met de stelling „gelijke kansen voor iedereen” in de praktijk op een onverwachte proble-

matiek stuit. Het blijkt namelijk, dat het geven van gelijke kansen nog niet tot „gelijkheid” voert, eenvoudigweg omdat de start van verschillende individuen ongelijk is. Dit is niet alleen een kwestie van aanleg, maar ook van omstandigheden. Het kind opgegroeid in een arbeidersgezin, heeft reeds bij het betreden van de lagere school een achterstand vergeleken bij het kind uit een meer ontwikkeld milieu, waarin kennis bovendien meestal meer wordt gewaardeerd.

Uit onderzoekingen is komen vast te staan dat het niet eenvoudig is deze achterstand in te lopen. De gelijkheidsgedachte heeft derhalve als idee voor de humanist verdergaande maatschappelijke en politieke consequenties dan men vroeger onderkende. Men zal immers moeten streven naar een maatschappij, waarin niet alleen „gelijke kansen voor iedereen” een algemeen aanvaard beginsel is, maar waarin bovendien het startpunt voor ieder individu niet te veel moet verschillen. Bepaald geen eenvoudige opgave! Hiermede is evenwel niet alles gezegd. Onze Westerse samenleving is gebouwd op het principe van concurrentie, prestatie en succes in een mate, die andere, niet-Westerse culturen niet kennen. Dank zij dit principe heeft deze Westerse maatschappij een betrekkelijk grote welvaart kunnen verwerven die b.v. ook individuele ontplooiing en sociale voorzieningen „van de wieg af tot het graf” mogelijk maakt! Een ieder ziet zich echter geplaatst voor het

dilemma, dat deze prestatiedwang, die de persoonlijkheid mogelijkheden geeft zich te verwerkelijken, onvermijdelijk de *ongelijkheid* bevordert. Prestatiedwang en concurrentie zijn niet geheel uit te schakelen, ook al meen ik met Kropotkin, dat deze in onze Westerse samenleving te veel overheersen, vaak ten koste van de mogelijkheden, die verschillende samenwerkingsvormen kunnen bieden.

Het is duidelijk, dat het aristocratisch beginsel, zoals dit b.v. door Nietzsche is verdedigd, nauwelijks weerklank vindt, aangezien dit Nietzscheaans „Ueberschmens”-ideaal, een extreem individualisme en hiërmede de ongelijkheid tot principe en norm verheft. Ik meen echter, dat bij Nietzsche een uiterst belangrijk thema zichtbaar wordt: het individualisme, dat in de humanistische visie als waardevol wordt ervaren, omdat het zich verzet tegen het collectivisme en de repressie van het individu, kan in strijd komen met de idee van de gelijkwaardigheid. Deze gaat niet uit van de *gelijkheid* van alle mensen (dit zou moeilijk te rijmen zijn met de realiteit die wij iedere dag kunnen ervaren) maar wél van de *gelijkwaardigheid* van alle mensen én van het recht, dat allen gelijke kansen moeten hebben. Dit geven van „gelijke kansen” is trouwens, zoals ik al eerder aanstipte, een probleem op zichzelf. De vraag rijst dus: Hoe kunnen individuele ontplooiing en gelijkwaardigheid *beide* zo goed mogelijk tot hun recht komen?

KONFERENTIE OVER EUTHANASIE

Op zondag, 28 oktober a.s. organiseert de Humanistische Stichting „Socrates” een wetenschappelijke conferentie over het onderwerp:

EUTHANASIE,

waarbij de problematiek in het bijzonder vanuit humanistische gezichtspunten zal worden onderzocht. De conferentie is bedoeld voor hen, die zich in hun beroep of hun studie bezig houden met dit probleem.

Inleiders zullen zijn:

mevr. dr. mr. H.A.H. Baronesse van Till-d'Aulnis de Bourrouill, Den Haag
dr. B.S. Polak, Amsterdam,
P. Spigt, Amsterdam.

De conferentie zal worden gepreseed door mr. M. Knap, Amsterdam.

Aangezien de werkwijze van deze conferentie vooral gericht zal zijn op een intensieve gedachtenwisseling van alle deelnemers, moet het aantal beperkt blijven tot maximaal zestig.

Enige weken van te voren ontvangen de deelnemers een documentatiemap. De conferentie wordt gehouden in Amersfoort. De deelnemerskosten bedragen f 12,50 per persoon inclusief de documentatiemap. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

Democratie en technologische ontwikkeling

Een ander probleem is dat van de democratie. Deze waarborgt de juridische (nog niet de economische!) gelijkheid van allen en bevordert de participatie van de burger.

Het humanisme heeft sedert de Verlichting de verbreiding van wetenschap en kennis wenselijk en noodzakelijk geacht. Het „Bildungsideal” werd geplaatst tegenover kerkelijk, reactionair denken. Nieuwe wetenschappelijke inzichten (b.v. evolutietheorie, psycho-analyse en andere takken van natuurwetenschap) werden verbreid en gepopulariseerd. De wetenschappelijke en technische ontwikkeling heeft evenwel een dergelijke onvoorziene vlucht genomen, dat toenemende specialisatie nodig bleek, waardoor de kloof tussen wetenschapsman en gewone burger zich steeds meer verdiepte en de vervreemding van de laatste toenam. Het gevolg van dit proces is bekend. Steeds meer, steeds veelvuldiger, moeten bestuursorganen, politieke partijen enz. een beroep doen op specialisten, op technische commissies, die bij voortduring hun invloed op bestuur en beleid doen gevoelen. Het ge-

(lees verder op pag. 5)

Wij stellen u voor:

Als derde nieuweling in het Hoofdbestuur stellen wij U voor

Rob Sorgedrager

Personalia:

oud-direkteur HIVOS thans werkzaam bij de Ned. Stichting voor de Statistiek geboren in 1931, sinds 1969 lid Verbond, oud-penningmeester stichting „Socrates”.

F. Wat heeft u bewogen lid te worden van het hoofdbestuur?

S. In 1968 werd ik – eerste – directeur van het humanistisch instituut voor ontwikkelings-samenwerking. Mijnerzijds betrof dit voornamelijk een op intuïtie gebaseerde keuze.

Ontwikkelings-samenwerking vond ik toen – en nu – een noodzakelijkheid om tot een gezonde samenleving te komen; het humanistische uitgangspunt vormde een garantie dat ik zou kunnen samenwerken met een verwante groep mensen terwijl het voorts de kern raakte waarom het uiteindelijk gaat: het vrij maken van de mens, enerzijds door het wegnemen van beperkende omstandigheden (onwetendheid, onbegrip, gebrek aan materiële middelen e.d.), anderzijds hem te leren die vrijheid te beheersen door een verantwoord gebruik maken van die verworvenheden. Bij het zoeken naar wegen voor deze niet geringe opgave was het een voordeel samen te werken met mensen, die niet aan dogmatische opvattingen gebonden zijn. Het creëert een sfeer waarbij het oude vernieuwd en hergeformuleerd kan worden. De ervaring heeft inderdaad geleerd dat dit mogelijk bleek.

Bij het verlaten van HIVOS, mede uit de overtuiging dat, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen, periodieke verjonging van de leiding de mogelijkheid van een voortdurende vernieuwing als het ware zou inbouwen, was het daarom principieel geen probleem om positief te staan tegenover een eventuele hoofdbestursfunctie, die het immers mogelijk zou maken verder te blijven werken aan dezelfde problematiek, zij uit vanuit de andere invalshoek t.w. het verantwoord gebruik van onze verworvenheden ten bate van de gehele maatschappij, ook die over de landsgrenzen. Dát onze maatschappij niet zo funktioneert is voor

een ieder duidelijk; wederom staande te midden van die „andere” maatschappij vormt dit tegen bovengeschetste achtergrond zowel een zuiverend en stimulerend als ook frustrerend element. Dit laatste niet alleen vanwege de inzet die het vergt en die het moeilijk maakt om op een verantwoorde wijze beroep en nevenfuncties met elkaar te combineren.

F. Wat ziet U als voornaamste taken van het Verbond?

S. Voor het Verbond zie ik drieërlei taken. In de eerste plaats dient het een centrum te zijn voor mensen met enigerlei existentiële problematiek waarvoor de kerk geen boodschap heeft. Het stimuleren van het individu deze problematiek (verder) te doordienen én er naar te handelen acht ik een wezenlijke taak van het Verbond. Teneinde te voorkomen dat het een filosofenklub wordt vind ik de toevoeging van het „handelend element” belangrijk. Het doordienen van een problematiek kan ons wegen wijzen die een oplossing kunnen brengen; óf dit het geval is kan alleen de praktijk uitwijzen. De wezenlijke problemen liggen in het „doen”, daar waar de mens vuile handen krijgt. De ijle gedachte behoeft de incarnerende tegenstand teneinde reëel te kunnen worden. Niet voor niets geldt het als positief als men iemand reëel vindt. In de voortdurende spanning tussen het reële en het ideële identificeert een mens zich nu eenmaal gauw aan een van beide polen, hij behoeft gelijkgezinden om hem daarvoor te hoeden of daarvan te genezen.

Dit stuk realisatie vinden we terug in de tweede belangrijke taak van het Verbond, zoals die is belichaamd in de verwante en sub-stichtingen. Deze activiteiten behoeven niet groots van opzet te zijn; ook activiteiten met een proefveldkarakter kunnen zeer wezenlijke resultaten opleveren, misschien zelfs wel eerder dan groots opgezette ondernemingen. Het klein zijn behoeft geen nadeel te zijn mits de taken maar goed (= 100%) ter hand kunnen worden genomen en gebrek aan fondsen op dit aspect niet beknibbelt.

De derde taak tenslotte heeft te maken met het uitdragen van datgene waarvoor wij staan: de vrije, verantwoordelijk handelende mens. Om daartoe te geraken zullen stap voor stap die maatregelen moeten worden bevorderd, die vooral bij de vorming van de mens een positieve rol spelen. Onze ervaringen in de deelactiviteiten (onderwijs & vorming, geestelijke volksgezondheid, geestelijke begeleiding, ontwikkelings-samenwerking, maatschappelijk werk e.d.) moeten worden teruggekoppeld naar de gehele samenleving. Het beïnvloeden van bestuurlijke maatregelen, wetgeving en het doorbreken van vastgeroeste gewoonten vormen daartoe de handvaten.

F. Welke rol dient daarbij het hoofdbestuur te spelen?

S. De rol van het hoofdbestuur zal m.i. vooral gericht moeten zijn op het stimuleren van bovengenoemde ontwikkelingen terwijl zij daarnaast tegenwerkende factoren zo veel als mogelijk is zal moeten trachten te elimineren. Het stimulerende zal voor een belangrijk deel moeten bestaan uit het (goed) besturen van de lichamen, die praktisch werkzaam zijn, of m.a.w., de zorg dat het gereedschap voorhanden en in orde is. Daarnaast zal zij er m.i. op moeten toezien dat de ervaringen, in de verwante en sub-stichtingen opgedaan, zodanig worden bewerkt dat dit weer stof oplevert voor het verder door-denken van de problematiek waarop deze organisaties zich richten.

M.a.w.: de leden „dragen bij en uit”; het bestuur schept zo goed mogelijke voorwaarden daarvoor. Het eliminerend element ligt vooral op het terrein waar discriminerende praktijken nog gemeengoed zijn. Op het jongste Congres zijn een aantal daarvan met name genoemd, zodat ik daarop niet verder behoef in te gaan.

Wat mij tenslotte vooral in de functie aantrekt is de mogelijkheid om, ongeacht de huidige maatschappij-structuren, iets mee te helpen opbouwen dat daarvan tot op zekere hoogte los staat, waardoor dus de mogelijkheid van het experiment ontstaat.

Veel wezenlijke vernieuwingen in de zin van verrijking kent onze tijd niet, ondanks de vele veranderingen die er in plaats vinden. De mogelijkheid daar eventueel wat tegenover te kunnen stellen vormt voor mij persoonlijk een belangrijke uitdaging. De praktijk zal moeten uitwijzen of dit nog mogelijk is als nevenfunctie; misschien vormt het echter ook een goede stimulans voor het bereiken van een maximale efficiëncy door ons te concentreren op het meest wezenlijke en de franje te laten voor wat het is.

humanist

Verantwoordelijk voor de inhoud:

Hoofdbestuur H.V.

Eindredacteur: Difekteur H.V.

Lay-out: Lumax Utrecht

Druk: Lumax Utrecht

Redaktie-adres:

Humanistisch Verbond

Oudegracht 152 Utrecht

Tel.: 030 - 31 81 45

Problemen van het moderne humanisme (vervolg van pag. 3)

vaar doemt op van een technocratie, die het democratisch staatsbestel langzamerhand ondergraaft, omdat in de complexe samenleving de kiezer uiteindelijk de beslissing moet overlaten aan een kleine groep van specialisten of technocraten, die vanuit hun specialisme bepaalde problemen kunnen doorzien, waartoe de „gewone man” kennis en inzicht ontbreken. Het humanistisch besef, dat wetenschappelijk inzicht uiteindelijk richtsnoer moet zijn, kán in strijd komen met het democratisch beginsel, dat een ieder een bijdrage moet leveren tot de besluitvorming. Bovendien kunnen specialisten een elite, een macht binnen de maatschappij gaan vormen omdat zij over de nodige informatie (hét machtsmiddel van deze tijd!) beschikken, die de „common man” niet bezit. Het probleem is, dat de ontwikkeling van wetenschap en techniek niet noodzakelijk moet leiden tot een fundamentele democratisering, die toch een eis van deze tijd is.

Een laatste vraagstuk. De technische ontwikkeling wordt over het algemeen door de humanist positief gewaardeerd, in zoverre deze meer welvaart en daardoor meer ontplooiingsmogelijkheden voor het individu mogelijk maakt. Een reactionair-romantische afwijzing van de op zichzelf „neutrale” techniek vindt in humanistische kring geen weerklank. Nu zich evenwel steeds duidelijker de immense mogelijkheden van de techniek openbaren, rijzen er ook vragen, die enkele decennia geleden nog niet aan de orde kwamen, n.l. die van de gevaren van de techniek, die toegepast wordt voor genocide, vernietiging van de natuur (ontbladering), chemische en atoomwapens.

Techniek kán een bedreiging van mens en milieu worden. Het zijn algemeen bekende feiten, waarop ik niet verder behoef in te gaan. Wél wil ik nog bijzonder aandacht vragen voor één aspect waarvoor humanisten vroeger geen oog konden hebben. Het humanisme dat pleit voor de vrije ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid, voor de privacy van de mondiale mens en tegelijk de ontwikkeling van wetenschap en techniek heilzaam acht, ziet zich geplaatst voor het dilemma, dat deze zelfde wetenschap en techniek de middelen aanreiken om mensen te controleren, te manipuleren, m.a.w. hun privacy en vrijheid aan te tasten.

De recente discussies over het gebruik van computers en de centrale registratie van gegevens over iedere staatsburger brengen slechts een enkel facet van dit vraagstuk aan het licht.

Bijzonder actueel is in dit verband de vraag in hoeverre de wetenschap en het wetenschapsbeleid gemanipuleerd worden door politieke krachten (1). De wetenschap heeft een beslissende rol gekregen als *productiekracht* en kan niet meer worden losgedacht van het politieke en economische beleid. *Men zou kunnen spreken van een verwetenschappelijking van de politiek, en een politisering van de wetenschap.* Een „vrije”, „zuivere” wetenschap is nu een ideaalbeeld uit het verleden geworden. Het is duidelijk, dat deze ontwikkeling allerminst behoeft bij te dragen tot de ontwikkeling van een vrijere samenleving en een groeiende mondigheid van het individu (2).

In zijn „The brave new world revisited” (Londen, 1959) merkt Aldous Huxley op: „Het behoud van de democratie berust op de bekwaamheid van grote aantallen men-

sen om realistische keuzen te maken in het licht van voldoende informatie”. Hier rijzen toch wel enkele vragen: Wanneer is er sprake van „voldoende” informatie? En bovendien: Is men in staat en bereid deze „voldoende” informatie te verwerken? Is er op bepaalde gebieden niet te veel, op andere echter te weinig informatie? Is veel informatie niet gekleurd?

Is kennis, informatie niet manipuleerbaar? Wie beheert de informatie? De pers, de radio, de T.V.? Maar in hoeverre zijn deze onafhankelijk (om van „objectief” maar niet te spreken). De hier gestelde vragen tonen genoegzaam aan, dat de „democratie” in de huidige wereld allerminst een probleemloos begrip is.

Utopisten uit vroeger tijd konden vrijblijvend filosoferen over de mogelijkheden en wenselijkheden van een toekomstige samenleving. Nu zijn wij in een situatie geplaatst, waarin wij gedwongen worden tot een heroriëntering, die het onmogelijk maakt nog langer conflicten d.m.v. oorlogen „op te lossen”, roofoverval te plegen op de natuur en te dulden, dat de tegenstellingen tussen rijke en arme landen voortdurend toenemen. Dit zal moeten leiden tot een radicale herziening van oude levenspatronen, tot herverdeling van de rijkdommen van onze wereld, tot denken in wereldverband en afwijzing van iedere vorm van nationalisme. Het humanisme zal zijn bijdrage tot deze heroriëntering moeten leveren. Als zodanig kan men het misschien „utopisch” noemen, maar het is een „utopisch” denken, waartoe de realiteit ons dwingt.

Structuur en individu

Zoekt men een antwoord op de vraag of mens en samenleving fundamenteel veranderbaar zijn, dan stuit men op uiteenlopende problemen. In links-radicalen kringen legt men er de nadruk op, dat allereerst de structuur van onze samenleving ingrijpend veranderd zal moeten worden. Ook de humanist kan moeilijk vrede hebben met allerlei facetten van de huidige machtsverhoudingen en economische structuren. Maar hij meent, dat verandering van de maatschappelijke organisatie, hoe belangrijk ook, op zich niet voldoende is. De humanistische beweging zal actie moeten voeren op twee fronten. Immers een verandering van maatschappelijke structuren garandeert nog niet, dat individuen tot grotere verantwoordelijkheid en mondigheid zullen komen. Dit moet o.m. bereikt worden door bewustmaking van de rol van het individu in de maatschappij, door verbeterde opvoedings-, onderwijs- en vormingsmethoden. Zonder scholing en inzicht is de zo noodzakelijke verandering van maatschappijstructuren en democratisering nauwelijks te realiseren. Het gevaar is dan voortdurend aanwezig, dat de onmondige massa door een kleine elite wordt gemanipuleerd. Voorbeelden zien wij o.m. in Latijns-Amerika. Progressieve bewegingen krijgen meestal te weinig steun van de onderontwikkelde massa, die berust in een uitzichtloos bestaan, en nauwelijks de wil bezit om los te breken uit traditionele levenspatronen.

Het vermogen tot kritisch denken, redelijkheid, medemenselijkheid en verantwoordelijkheid heeft in een hoogontwikkelde technocratische samenleving uiteraard meer mogelijkheden zich te ontplooien dan in een feodaal-agrarische maatschappij. Maar

ook de technocratie kent het gevaar van een groeiende, onverantwoorde machtspositie van een elite.

Erich Fromm heeft er in zijn boek „De gezonde samenleving” terecht op gewezen, dat naar de maatstaven van de negentiende eeuw gemeten, wij alles hebben bereikt, hetgeen de vooruitgangsfilosofen van die eeuw wenselijk achtten. Fromm voegt er evenwel aan toe: „desondanks is het voor degenen, die onze samenleving niet met de ogen van de negentiende eeuw bekijken, maar al te duidelijk, dat de vervulling van de negentiende-eeuwse verlangens nog allerminst tot de verwachte resultaten heeft geleid. Inderdaad „lopen wij niet meer het gevaar slaven te worden, maar robots”, zoals Adlai Stevenson het zo bondig heeft uitgedrukt”. Tot zover Fromm.

Ik ben mij ervan bewust in dit artikel vele vragen opgeworpen te hebben zonder in staat te zijn deze bevredigend te kunnen beantwoorden. In het begin van mijn beschouwing karakteriseerde ik het humanistisch denken als ondogmatisch. Als organisatie blijft het humanisme een beweging, die kritisch en geëngageerd het maatschappelijk en cultureel gebeuren volgt en waar mogelijk haar invloed doet gelden. Misschien is juist nu de betekenis van het humanisme vooral hierin gelegen, dat het in een technocratische wereld de gedachte centraal stelt, dat de mens bepaald méér is dan alleen een „werk-kracht”, een producent en consument of zoals het Russische marxisme meent een „tandrad in de machine van de revolutie” (Lenin). Het humanisme zal zijn bestaansrecht moeten bewijzen door een eigentijdse visie op de mens als creatief individu, een visie waarin toch ook de inspirerende gedachten van een eeuwenoude humanistische traditie tot uitdrukking komen.

Peter Krug

(1) Zie hierover o.m. de bijdragen van B.C. van Houten en B. van Steenberghe in het speciale nummer van „Civis Mundi” (juni-juli 1972) getiteld „Wetenschap en Politiek”.

(2) Zie hierover ook mijn artikelenreeks „Humanistische Verkenningen” in „Reken-schap” van maart, juni en sept. 1972.

in dit nummer:

In de marge

Hoofdbestuur

pag. 2

Problemen van het moderne
Humanisme

pag. 3

Wij stellen u voor

pag. 4

De radiozendtijd van het
verbond

pag. 6

Verbond actiever in ether

pag. 7

Ledenwerfactie

pag. 8

De radio-zendtijd van het verbond (II)

Een stukje geschiedenis

Vanaf 1959 is het hoofdbestuur in de weer geweest om voor het HV eigen zendtijd te krijgen. Over televisie dachten we ook toen al, maar gingen uit van de gedachte, dat als je eenmaal het éne had, het tweede gemakkelijker zou gaan. Bovendien was de tv nog in opkomst, nog maar weinig mensen hadden zelf een toestel en zeker in de kring waar wij ons tot richtten. Daar werd het tv-kijken nog als een enigszins vulgair vermorsen van tijd beschouwd.

Van die mening zijn we inmiddels wel teruggelopen, we kregen zelfs een beetje zendtijd, om precies te zijn 4 minuten in de week, en we probeerden die paar minuten zo goed en zo kwaad als dat gaat te gebruiken.

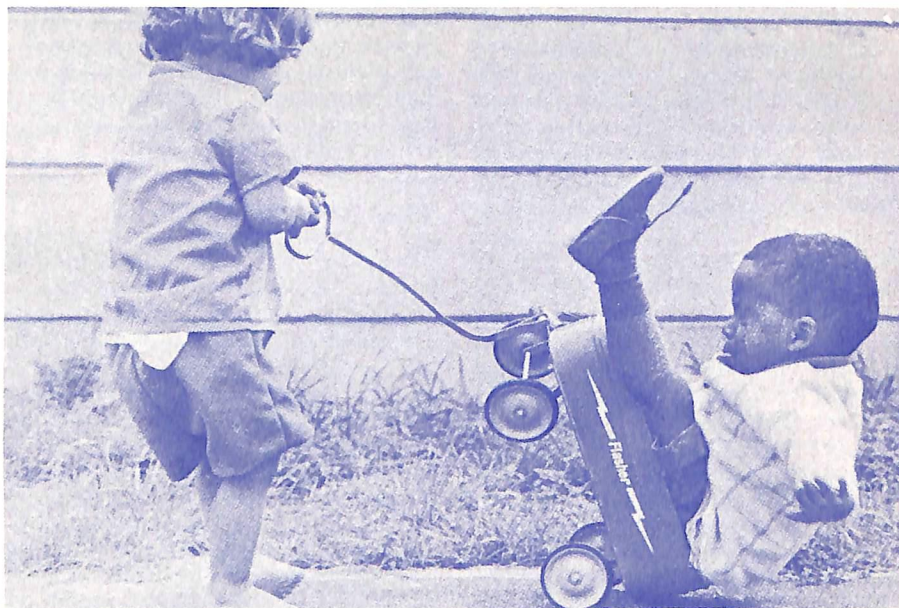
Uit de politieke strijd rondom ons omroepbestel is tenslotte eigen zendtijd voor het Verbond gekomen. Er is thans een Omroepwet die op 4 mei 1966 door het kabinet Cals werd ingediend. Daarbij werd de hele materie geregeld, maar deze wet was duidelijk, zoals dat meer het geval is, een compromis, waartegen al direct grote bezwaren zijn ingebracht. De wet zelf werd in het begin van 1967 goedgekeurd en daarbij staat in artikel 17 te lezen, dat de minister zendtijd kan toewijzen aan genootschappen op geestelijke grondslag, zoals het Humanistisch Verbond. Dat laatste staat er niet bij, maar als zodanig was het Verbond eerder erkend. Daarmee was de gewenste opening verkregen om eigen zendtijd te bemachtigen. Vooruitlopend op de goedkeuring van de beide Kamers werd al „voorlopig” vanaf 7 november 1966 aan ons 10 minuten zendtijd per week toegewezen. Daarmee was in principe onze wens vervuld, alleen vonden we wel dat we bijzonder schamel bedield werden. Dat vond de toenmalige minister Mej. Klompé blijkbaar ook, want op advies van de Omroepraad die aan de minister voorstellen kan doen, kregen we met ingang van februari 1967 er 5 minuten bij. We waren er niet kapot van, maar waren in elk geval verzekerd van de vijftien minuten, die de VARA ons al die jaren had geschonken. Maar nu moesten we wel zelf de zaken klaren, en konden niet meer volstaan met een lijstje namen op te sturen. We waren zendgemachtigde geworden en kregen geld uit de pot van de luister- en kijkelden. De zaak werd minder amateuristisch, althans van onze kant, we konden een eigen man als producer, zoals dat in het jargon van het vak heet gaan aanstellen, althans voor een deel van zijn werktijd want een volledige dagtaak was het niet, daar hadden we in elk geval het geld niet voor. Dat is bij de grote omroeporganisaties andere koek, daar wordt in sommige gevallen aan een uitzending van een half uur door een heel team mensen gedurende een halve maand gewerkt.

Overigens had een en ander wel tot gevolg, dat we niet meer op de zondagmorgen konden laten horen wat we meenden te zeggen te hebben. Dat was na twintig jaar een zware slag, maar van meet af aan wisten we van de VARA, dat we, als we zelf zendtijd zouden krijgen, ze dan ook hun gastvrijheid zouden beëindigen. Terecht. In eerste instantie werd met veel moeite 10 minuten voor ons vrijgemaakt op de maandagavond

terwijl we de 5 minuten die we er later bij kregen op de vrijdagavond kregen. Aangenomen kan worden dat ons dat duizenden luisteraars heeft gekost. Daar kwam ook nog bij, dat het televisie-kijken hand over hand toenam en de belangstelling voor de radio op de avond steeds minder werd. In dit opzicht waren we er dus met onze zelfstandigheid op achteruit gegaan en begrijpelijk is dan ook, dat van dat ogenblik af het hoofdbestuur alles in het werk heeft gesteld om weer op de zondagmorgen te ko-

men zitten. Dat is gelukt, mede dank zij de „goodwill”, die we door de goede kwaliteit van onze uitzendingen in de nogal gesloten en kritische wereld van de radio hadden gekregen. Bij de nieuwe indeling van de zendtijd, die elk jaar opnieuw wordt gemaakt, kregen we met ingang van 1 oktober 1967 weer een aaneengesloten uitzending van een kwartier op de zondagmorgen. In '69, toen er opnieuw toewijzing van de zendtijd plaats vond, is dat zo gebleven. Wat echter niet veranderde, was de al jarenlang bepleite uitbreiding. We waren en zijn nog steeds van mening dat we er in vergelijking bv. tot de kerken maar bekaaid van afkomen, ook al tellen we de eveneens zeer bescheiden zendtijd van „De Vrije Gedachte” erbij, die ook tot de genootschappen op geestelijke grondslag behoort. Voortdurend zijn er dan ook brieven naar de ministers en Kamerleden gezonden, en nog geen 2

Theo Polet

NOTITIES BIJ NOTITIES

„Humanistische notities bij opvoeding” is al weer enkele maanden uit. Het is geschreven door een stel humanisten, voor een deel pedagoog van professie en allemaal vader of moeder van al wat grotere kinderen. Het is daardoor een mengsel van theorie en praktijk geworden met toch wel een accent op het laatste. En ook met een accent op het laatste deel van de opvoeding.

Tot een jaar of twaalf ervaren we het allemaal nog niet als erg problematisch, maar daarna komen de moeilijkheden. De brochure probeert dit generatieconflict, wat tevens een samenlevingsconflict is, uit elkaar te rafelen. De veranderende kijk op de verhouding mens - arbeid en mens - vrije tijd, veranderende sex-normen, emancipatie, inspraakten-denzen, de veranderende functie van het gezin, problemen rond gezag en macht, en vooral de toegenomen onze-

kerheid bij de ouders van grote kinderen. Dit laatste leidt dan vaak tot hetzij, dan maar op autoritaire toer (waarop uiteraard conflicten volgen) hetzij „ik ben modern en laat mijn kinderen vrij” (een vrije vertaling van „ik heb het opgegeven, de humanistische hemel geve dat het goed af loopt”).

Beide situaties zijn erg ongezond voor de jongere die, ondanks z'n branie en z'n kloeke theorieën, vaak heel eenzaam is en de veiligheid en warmte van thuis misschien nog meer dan in de voorafgaande periode nodig heeft. We hebben het uiteraard niet allemaal voor u opgelost, maar we hebben openhartig geschreven over wat we belangrijk vonden en wat we moeilijk vonden. Waarschijnlijk herkent u zichzelf er in, misschien hebt u er wat aan, enfin leest u zelf maar.

O.R. Varkevisser-de Boer

Verbond aktiever in de ether

ILSE WESSEL

presenteert HV-televisie

De plotselinge beslissing om de zendtijd van het Humanistisch Verbond te verdubbelen heeft bij onze „afdeling radio” en vooral bij onze „afdeling televisie” tot buitensporige aktiviteit geleid.

Het huiswerk was om vóór 1 oktober die voorzittingen te treffen die nodig waren om de voortgang in de nieuwe programma-reeksen met extra waarborgen te omringen én om ervoor te zorgen dat de dubbele zendtijd ook kwalitatief zo goed mogelijk benut zou gaan worden.

Een paar maanden geleden hadden we nog niet van televisie- en radio-„afdelingen” durven spreken, maar inmiddels verdient onze audio-visuele personeelsformatie een dergelijke benaming alleszins. Voor televisie zijn er nu drie (free-lance) regisseurs/programmamakers aangetrokken. Voor de technische eindverantwoordelijkheid en voor het goed verlopen van iedere uitzending zelf („continuity”-regie heet dat in het vakjargon) staat een aparte regisseur klaar. Onze vaste producer/samensteller weet zich inmiddels geholpen door een vaste, part-time programma-assistente. Maar de verandering die u natuurlijk al in de eerste uitzending van dit seizoen trof, is het „nieuwe gezicht”: als vaste presentatrice is aangekomen mevrouw Ilse Wessel, een geroutineerde vakvrouw, die er zowel bij radio als bij televisie al vele, vele jaren op heeft zitten. Ongetwijfeld hebben velen van u haar al herkend!

In de nieuwe programma-reeks op televisie zullen twee lijnen terug te vinden zijn. Enerzijds zal periodiek het zoeklicht worden gezet op de meer traditionele werkvormen van ons verbond, zoals het raadsliedenwerk, het vormingsonderwijs en het opleidingsinstituut. Anderzijds zult u regelmatig programma's zien die zo nauw mogelijk aansluiten bij de belangrijke actuele kwesties waarmee het verbond zich bezighoudt; zaken als zedelijkheidswetgeving, euthanasie, de centrale persoonsregistratie en andere „topics”. Tenslotte moeten die uitzendingen een gevarieerd beeld vormen van „het verbond aan het werk”, aktievoerend, helpend en bezinnend.

Radio

Ook bij de radio moesten we snel inspelen op de nieuwe mogelijkheden. Het liefst hadden we het bestaande programma op zondagmorgen uitgebreid tot een half uur. Afwisselend zouden we zo dieper op de dingen kunnen ingaan en een gevarieerd programma-aanbod ontwikkelen. Maar op zo korte termijn lukte dat niet; we moesten ons tweede kwartier elders plaatsen en dat werd uiteindelijk vrijdagmiddag van kwart voor vijf tot vijf uur.

Via Hilversum 1 gaan we dus nu twee keer per week de lucht in: zondagmorgen en vrijdagmiddag.

jaar geleden hebben we onze bezwaren verdedigd tijdens een hoorzitting van een commissie van Kamerleden. Enkele hoofdbestuurleden hebben die uitbreiding ook verdedigd in de Raad van State en het wachten was op de beslissing van de nieuwe minister. Onze wensen zijn door hem inmiddels gedeeltelijk vervuld. Het blijft een merkwaardige zaak, dat in dit land, waar de kerken steeds meer van hun aanhang verliezen, ze desondanks over enkele uren radio en tv-zendtijd per week de beschikking hebben. Weliswaar wordt dan verwezen naar bepaalde programma's die we gemakshalve maar zullen aanduiden als belangstelling voor geestelijk leven en die door andere organisaties worden uitgezonden. Het merkwaardige is overigens dat er vooral onder jongeren belangstelling bestaat voor achtergrondvragen, hoe irrationeel en in welke extreme vormen zich die ook manifesteren. Of hier sprake is van een zaak van blijvende aard, valt buiten het kader van dit artikel.

Inmiddels is die oude radio-commissie al enkele jaren ter ziele. Daarvoor is in de plaats de radio- en televisiecommissie gekomen, die rechtstreeks onder het hoofdbestuur staat. Daarin zitten niet alleen belangstellende amateurs, maar ook vakmen-

sen. Deze commissie komt elke maand bijeen om plannen op langere termijn te bespreken en door te praten en tevens de uitgezonden programma's te beoordelen. Voortdurend wordt er gezocht naar betere systemen, een andere aanpak eventueel, waarbij gebruik wordt gemaakt van de onderzoeken over de luister- en kijkdichtheid die door een afdeling van de NOS verricht worden en gepubliceerd. Een van de wensen is, dat ook uit eigen kring meer „response” komt. Daarvoor is onlangs een methode bedacht, waarmee over enkele maanden wellicht gestart wordt. Natuurlijk komen er altijd op- en vooral aanmerkingen van leden binnen, maar het is allemaal te incidenteel en je hebt er geen houvast aan. De commissie wil veel systematischer te werk gaan, om te weten wat er verbeterd moet worden en of dit een haalbare kaart is. Wie wel eens televisie-kritieken over hetzelfde programma in verschillende bladen heeft gelezen kan weten, dat men het ook daar soms volstrekt met elkaar oneens is. Ook hier geldt „zoveel zielen, zoveel meningen”.

Persoonlijk denk ik nog steeds met veel plezier terug aan de genoeglijke bijeenkomsten in huize Stuiveling, waar ik een heilboel heb geleerd en vermoedelijk ik niet

Deze tweedeling is van invloed op de programmering. Hoewel alles wat nieuw is natuurlijk in een eigen vorm moet groeien, hopen we de volgende globale koers te varen. Op zondag blijven we een tikkeltje aan de beschouwelijke kant, zoals u dat gewend was: de maandelijkse serie „Invuloefeningen in humanisme”, verder lezingen, gesprekken, reportages over facetten van leven en samenleven die humanisten belangrijk vinden.

De vrijdagmiddag-uitzendingen krijgen een wat aktuelere inslag. Daarin kunt u tegemoet zien: commentaren op lopende zaken, nieuws, gerichte informatie, aankondiging en/of verslag van gebeurtenissen die onze aandacht vragen.

Het spreekt vanzelf dat we hiervoor graag tijdig ideeën en tips uit gemeenschappen ontvangen: telefonisch 020-796264, of schriftelijk: Casper Vogel, Sarphatipark 22, Amsterdam.

Ook hier breidt het werk zich dus sterk uit. Mogelijk hebt u al wat nieuwe stemmen gehoord, in de toekomst zal dat zeker gebeuren. Onze radio-producer heeft vaste assistentie gekregen en het zoeken naar nieuwe medewerkers gaat door.

We hopen graag dat zoveel mogelijk mensen zich bij het radio- en televisiewerk betrokken zullen voelen. Door ons vooraf informatie toe te spelen en door ons na uitzendingen reacties te sturen. Wees kritisch, spaar ons niet; maar weet intussen dat we ons best doen.

Pim Elfferich
Casper Vogel

alleen. En bij alle belangstelling en dikwijls heftige discussies, hebben we met elkaar heel wat afgelachen. Die eerste jaren van ons radio-experiment zouden kunnen worden aangeduid als: met een natte vinger en het doosje van Max.

Th. Polet

Gemeenschap Eindhoven

Het bestuur van de Gemeenschap Eindhoven en Omstreken nodigt leden, sympathisanten en belangstellenden uit voor een discussiebijeenkomst op zondagmorgen 14 oktober, die gewijd zal zijn aan het kort geleden verschenen manifest „Humanistisch Perspectief”, dat de doeleinden van het Verbond voor hier en nu omschrijft.

Het ligt in de bedoeling op deze morgen onder leiding van de heer I. v.d. Willik, 2de secretaris van het Hoofdbestuur van het Verbond, gezamenlijk over de inhoud van dit nieuwe werkdocument van gedachten te gaan wisselen.

De bijeenkomst, die om 10.30 uur begint en om 12.30 uur eindigt, vindt plaats in de De Jongh-zaal van het Philips' Ontspanningscentrum aan de Mathildelaan te Eindhoven.

Behalve zondagmorgen nu ook vrijdagmiddag in de ether!

Radio-uitzendingen: Hilversum I

Vrijdag 19 oktober 16.45-17.00 uur

Laat je niks wijsmaken (in dit kwartiertje, maar vind zelf iets van de commentaren, informatie, en/of gesprekken van mensen die wat zien in de mens. Samenstelling: Casper Vogel.)

Zondag 21 oktober 16.45-17.00 uur

Humanisten autoritair? De psycholoog dr. Lange dacht dat in elke organisatie autoritaire en dogmatische personen „naar boven drijven”. Maar een vervolgonderzoek op zijn proefschrift leert dat het Humanistisch Verbond tot de uitzonderingen behoort. En bepaald niet toevallig.

Samenstelling: Casper Vogel.

Vrijdag 26 oktober 16.45-17.00 uur

Laat je niks wijsmaken (als boven).

Televisie-uitzendingen: Nederland 1

14 oktober 22.30 uur

Interview prof. Tinbergen over rechtvaardigheid.

28 oktober 22.30 uur

C.J. van der Hulle: Opbouwwerk Rijnmond (regisseur: G. v.d. Meijden).

HET HUMANISTISCH VERBOND heeft ter vervulling van een vacature op korte termijn plaatsingsmogelijkheid voor een

ADMINISTRATEUR

Vereisten: Diploma's HAVO of HEAO, alsmede MBA.
Gedegen praktijkervaring.
Leeftijd tenminste 25 jaar.

Functie-omschrijving:

- Verzorgt de gehele boekhouding, inclusief loonadministratie (wordt daarbij geassisteerd door een boekhouder).
- Is verantwoordelijk voor het goede verloop van de — via derden — geautomatiseerde contributie-inning.
- Coördineert de werkzaamheden van de boekhoudafdeling met die van de ledenadministratie.
- Bewaakt aan de hand van de begroting de inkomsten (incl. subsidies) en de uitgaven; stelt concept-begroting, exploitatierekening en balans op.
- Is verantwoordelijk voor alle huishoudelijke zaken incl. het beheer van het pand.
- Ondersteunt de directeur in zijn functie-uitoefening m.b.t. bovenstaande aangelegenheden en in alle overige zaken van het Centraal Bureau.

Schriftelijke sollicitaties (binnen 1 week na het verschijnen van dit blad) met opgave van referenties en datum van mogelijke indiensttreding, worden gaarne ingewacht door de directeur van het Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht.

• VERSTREK ONS ADRESSEN • VERSTREK ONS ADRESSEN • VERSTREK ONS ➤

Ledenwerfaktie 1973

[illegible]

verstrek
ons
adressen

N.B.: Hartelijk dank!

**P.S.: Het kostte ons f 5.000,— om
U dat per brief te vragen!**

VERSTREK ONS ADRESSEN • VERSTREK ONS ADRESSEN • VERSTREK ONS

8 humanist 15 oktober 1973